

за производство е възможно само когато частната собственост, въ своето развитие, стигне до своята противоположност. Въ срѣднитѣ вѣкове въ рамките на натуралното ступанство тая собственост не бѣше изживѣла още своята най-примитивна форма; тъкмо тогава частната едра собственост се намираше въ своя зачатъкъ—: произвеждането за пазаря ставаше господствующа тенденция на економическото развитие. Интереситѣ на собствеността, слѣдователно, трѣбваше да измѣнятѣ на илюзиитѣ у новитѣ реформатори, и тѣ имъ измѣниха. Такава сѣдба очакваше всички срѣдневѣковни обществени учения, които излизаха всѣкога отъ гледището на едно абсолютно добро за човѣка, безъ да държатѣ смѣтка за практическата възможност да бѣдатъ реализирани въ живота.¹⁾ Но, при все това, „комунистическитѣ идеали на първобитното християнство, спомѣнитѣ за тѣхъ, острото противорѣчие между тѣзи идеали и официалното християнство, се явяватъ главенъ стимулъ на социалнитѣ движения на народнитѣ маси“.²⁾ Богомилството се ползуваше съ тѣзи прѣимущества; неговитѣ партизани владѣеха изкуството да рисуватъ прѣдъ въображението на изгубилитѣ своето имущество едно съблазнително бѣдаще на земята и едно невъзможно възмездие въ задгробния миръ; всичко се бѣше стекло въ полза на новитѣ реформатори, които направиха нѣколко несполучливи опита даже въ България. Само политическата реакция—бѣла и черна—спѣна комай

¹⁾ „Неразвититѣ условия прѣзъ срѣднитѣ вѣкове правѣха невъзможно реализирането на християнския идеалъ. Благодарение на тѣхъ християнството отъ опозиционно социално движение стана въ срѣднитѣ вѣкове главно орѣдие въ рѣцѣтѣ на феодалната класа за потискане на народнитѣ маси, на недоволството на които то бѣше се явило изразъ и протестъ противъ потисничеството“ (Д. Благоевъ, Приносъ къмъ историята на социализма въ България, София 1906. стр. 8).

²⁾ Д. Благоевъ, *loc. cit.* стр. 8.